

Iparaldeko Kronikak (1)

"SARAKO LEIZEAN"

Atzoko egunean, 1999ko uztailaren 21ean alegia, Sarako leizera abiatu nintzen Errobiko Festibalaren barruko gau-ekitaldi bat ikustera. Bederatzietan hastekoa zenez, zortziak inguruan irten izan nintzen Urriñako nire etxetik eta bederatzia hamar gutxirako han nengoen. Egia esan, ez nuen horren bide luzerik espero, leizea ez baitago Sara herrian, nik uste nuen bezala, handik zenbait kilometrotara, Larrun mendi azpian, baizik.

Iritsi bezain pronto, turista-multzo handiak ikusi nituen leizearen aurreko aldean, frantsesak gehienak. Zer ulertuko dute hauek gaurko ekitaldian? –pentsatu nuen nire baitan–. Aurrera jo eta segituan Mattieu Mendizabal nire lagun azkaindarrarekin egin nuen topo. Une zehatz horretatik aurrera dena oso azkar gertatu zen. Elkarri agurtu genion, eta gero bere laguntzaile bat nintzela esanez, leize barrenera sartu ninduen, beharrezkoa zen sarrera ordaindu gabe. –*Frexkotasun handia eta ni jertserik gabe*–pentsatu nuen ozenki– *A zer baboa naizen!* Baina Mattieu nire gogoetaz erreparaturik gerrian korapilaturik zeraman jertsea kendu eta eskaini zidan: –*Hartu Joseba, hartu nire trikota, nik hor barruan ez baittut beharko!*

Mattieu mutil gaztea da, hogeita bat urtekoa, sasoi handikoa, dantzaria eta gaurko ekitaldiaren antolatzaileetako bat. Antzezle bezala, parte hartuko dutenetako bat. Lagun handia dut, eta egia esateko, bera izan da uztailleko asteazken gorri batean, emaztea eta semeak etxean utzita, Sarako leizera tenore hortan joateko benetako arrazoia. Ekitaldiaren leloa: *"Prehistoriaren modernitatea"*. Mattieu mutil ona eta jatorra da. Bihotz handikoa. Euskarari eta Euskal Herriari sakonki

Hauxe da 1999ko Errobiko Festibalerako erabili zen afitxa.

"Leizeko paretan" ikuskizunean garai bateko osagaiak azaltzen ziren.

an eseri nintzen, eta berehala, konturatu nintzenerako, turista-tropel batez inguraturik nengoan. Ezker-eskuin aulki guztiak harturik zeuden. Euskaldunak ere baziren. Gehien-gehienak lapurtarrak eta tarteka-marteka gipuzkoarren bat edo beste. Handik bost minutura Mattieuren gurasoak eta arreba azaldu ziren. Agurtu zidaten eta niri atzean libre zeuden azken aulkietan eseri ziren.

Bederatzi eta erdietan hasiera eman zioten gaueko ekitaldiari. Bi zati zituen. Lehenengoan Beñat Axiari eta Artze anaiak aritu ziren kantuz, soinu eta txalapartaz. Eta bigarrenean, "Leizeko paretan" izenekoan, sei gazte lapurtarrek historiaurreko bizimodu irudikatu zuten: leizetako hartza, paretan margoketak egindako artista anonimoa, sua pizten zuen euskal aztia, leizekoandrea, eta euskal zentauroa, gure folkloean zaldiko edo zamalzain izenez ezagutzen duguna. Mattieu zaldikoa zen, eta erdi biluzik eta lepo gainean zaldiko baten burua irudikatzen zuen irudia eramanez, zenbait dantza txamanikori ekin zion. Ederra benetan!

Bukatu ondoren, leize aurrean dagoen ostatu turistikora abiatu nintzen Mattieuren guraso eta arrebarekin batera, kafe bat hartzeko asmoz. Han eserita, kafea edaten genuen bitartean, hitz aspertuari ekin genion. Ekitaldiaren gora-beherak, bezperan kartzelatik ateraberriak ziren Hbko mahai nazionalekoei buruzko aipamenak,... eta halako beste hamaika solasgai jorratu genituen. Halako batean, ustegabeen, Mattieuren amak honako gertakizunak kontatu zizkidan.

Lousete Azarete izena du, eta Azkaineko baserri batean sortua da. Dena den, bere kontakizuna, ezkonduz geroztik bizi den bere etxean gertatua omen da. Duela hogeita hiru urte eraiki zuten Mendizabal-Azarete senar-emazteek euren etxea Azkaineko Lur-eder izeneko auzoan eta denbora tarte horretan oso gauza bitxien lekuko suertatu dira. Auzoan hogeita bat familia bizi dira, eta hogeita hiru urte hauetan bost pertsonak egin omen dute euren buruaz beste, hiru edo, neska-mutil gazteak izaki. Louseten irudikoz, hor badira izpiritu txarrak edo eragin gaiztoak kontuan hartzeko modukoak direnak.

atxikitua. Eta nire ustez, holakok gure laguntza eta begirunea merezi dute.

Mattieu leize barrura sartu zen "Gero arte!" batez agurtuz, eta ni han gelditu nintzen eskenatoki aurrean prestaturiko zurezko aulki ugarien ilaren aurrean. Oraindik ez zegoen inor eserita. Baina eskenatokian, hizketan eta gauzak prestatzen bai. Mixel Etxekopar Gotaine herriko zuberotar txirulari ospetsua eta Usurbilgo txalapartari famatuak diren Joxean eta Jexux Artze. Mixel lagun zaharra dudanez, beraiengana hurbildu eta agurtu nituen. Gerorago lehen lerro-

Euren ondoan, Louiseten ahizpa bat eta bere senarra bizi ziren. Egun batetik bestera oso gauza bitxiak hasi omen zitzaizkien gertatzen. Lo egiten zuten koltxoian orratzak ateratzen zitzaizkien, punta zorrotza gora begira. Gehienetan koinatari bizkarrean josten zitzaizkion, baina behin begi batetik hurbil samar atera omen zitzaion. Azkenean, arrunt harriturik, koltxoia ireki eta barruan katu baten itxura irudikatzen zuen luma beltzen mordo bat aurkitu zuten. Etxea saldu eta bizitzera beste toki batera joan ziren. Orduetik ez zaie inoiz holakorik gertatu.

Baina kontakizuna ez zen hemen amaitu, beraien etxean ere, gauza bitxiak gertatu baitira. Behin, etxean zeukaten mutil lagun bat ohean zegoela, bere barneaz nagusitzen ari zen izaki misteriotsu baten presentziaz ohartu zen.

Gaua zen arren, mutila esnatuta zegoen. Bat-batean, haur batek hitz egin omen zuen bere ahotik. Beste behin, mutil berberari agertu omen zitzaion espainiar goardia zibilek hildako bere lagunmin bat. Lagun honek ba omen zuen, bera baino lehenago hildako anaia bat. Eta ohean zegoen mutil harrituari honela zuzendu omen zitzaion: "*Ez diat nire anaia aurkitzen, lagundu idak bilatzen!*"

Zuberoako sorgin batekin harremanetan jarri, eta esan zien etxeko lur haietan heriotza lazarriak gertatuak izan zirela. Hau dela eta, izpiritu aunitz omen zebiltzan paraje haietan, alde batetik bestera arima erratu moduan, euren heriotzen zentzugabetasuna ezin eraman. Senar-emazteek ikertzeari ekin zioten eta honi esker jakin zuten Napoleonen garaian Larrun mendiko magale haietan gatazka handiak izan zirela frantses eta espainiar armaden artean. Garaiko kronika-egileek ziotenez, hango belar-soroak odolaren gorritasunaz tintaturik gelditu omen ziren. Orduz geroztik, heriotza eta bortizkeria izan ziren beti nagusi bailara hartan. Badirudi Lur eder auzoa dagoen tokian, lehen, bazela baserri bat, eta Azkainen kontatzen denez, bertako seme batek bere anaia hil omen zuen. Lur haiek madarikatuak ote? Mendizabal-Azarete familiakoei ez zaie inoiz ezer gertatu, baina egun hauetan etxea salgai ipini dute, eta beste nonbait berria eraikitzeko asmoa daukate.

Biziaren mixterioan zentzugabekeriak korapilatzen dira.

Irudimena eta errealitatea izatearen bi aldeak ditugu

Nik, ixil-ixilik harridura handiz, entzun nuen. Hura ikaragarria zen eta oïollarua ipini zitzaidan. Etxerako bueltan bildurra nagusitu zen nitaz eta bide osoa erreztatzen egin nuen. Etxera sartzea eta hoeratztea gauza bera izan zen. Gaueko hirurak laurden gutxi ziren, baina Begoña, nire emaztea, erdi esnaturik zegoen, nire zain edo. Nik korrika eta harrapaladan aditutakoa kontatu nion. Begoñak, asaldaturik, jauzi batez ohean eseri eta gauza horiek burutik kentzeko esan zidan, izpiritu gaizto horiek gure etxean sar ez zitezen. Nik horrela egin nuen. Burua bortizki astindu eta maindire artean sartuz erantzun nion: "Bai Begoña, arrazoia duzu, eta horixe bera da oraintxe egin dudana!"

JOSEBA AURKENERENA
BARANDIARAN